

A szovjet tudományos folyóiratok kutatása a Journal Citation Reports alapján

Az *Institute for Scientific Information (USA)* az 1970-es évek közepétől építi a tudományos folyóiratok hivatkozásairól különböző adatokat tartalmazó *Journal Citation Reports (JCR)* adatbázisát. Az adatbázisban a folyóiratok betűrendben, a hivatkozások száma, közlemények száma, a folyóirat hatásának mutatója (impact factor = I_p), a folyóirat visszhangjának mutatója (immediacy index = I_o) és a folyóirat felezési ideje szerint vannak rangsorolva.

A szovjet folyóiratok kutatásához a relatív hatás-mutatót használták:

$$K = \frac{I_p}{I_g} \times 100,$$

ahol I_g a szóban forgó tudományterület hatásának mutatója. Az I_g meghatározásához a JCR SUBJECT CATEGORY LISTING-ben szereplő tudományterületek mindegyikéhez kiválasztották az öt legnagyobb I_p -vel rendelkező folyóiratot. Ha ezekben a folyóiratokban az elmúlt két évben 500-nál kevesebb közlemény jelent meg, növelték a folyóiratok számát.

1. táblázat

A szovjet tudományos folyóiratok hatása az 1988. és 1989. évi adatok alapján (részlet)

Sorszám	Cím	I_p 1988	K (%) 1988	I_p 1989	K (%) 1989
1	Avtomatika	0,000	0,00	0,006	0,25
2	Avtomatika i vyčislitel'naâ tehnika	0,000	0,00	0,006	0,25
3	Avtomatika i telemekhanika	0,087	11,28	0,106	4,34
4	Akustičeskij žurnal	0,181	12,91	0,283	17,24
5	Astronomičeskij žurnal	0,278	6,83	0,302	8,14
6	Atomnaâ energija	0,125	8,90	0,185	12,50
7	Biologičeskie membrany	0,695	2,72	0,450	2,36
8	Biologija morâ	0,191	9,91	0,052	3,27
9	Bioorganičeskaja himia	1,058	39,57	0,510	18,26
10	Biofizika	0,497	10,73	0,613	12,64
11	Biohimiâ	0,337	1,32	0,420	2,20
12	Bulleten' AN SSSR (ser. Himičeskaja)	0,363	7,51	0,302	6,37
13	Bulleten' eksperiment. biologii i mediciny	0,174	2,91	0,173	2,15
14	Vestnik AMH SSSR	0,128	1,09	0,089	0,77
15	Vestnik AN SSSR	0,155	1,23	0,072	0,53
16	Vestnik dermatologii i venerologii	0,142	6,33	0,217	9,23
17	Vestnik LGU (ser. Matem., Meh., Astronomija)	0,000	0,00	0,000	0,00
18	Vestnik LGU (ser. Fizika, Himia)	0,008	0,17	0,050	1,06
19	Vestnik MGU (ser. Matematika, Mechanika)	0,042	3,29	0,039	3,42
20	Vestnik MGU (ser. Fizika, Astronomija)	0,136	3,34	0,174	4,69
21	Vestnik MGU (ser. Himia)	0,223	4,61	0,201	4,24
22	Vestnik oftal'mologii	0,067	3,17	0,142	6,17
23	Voprosy virusologii	0,327	24,72	0,309	7,24
24	Voprosy onkologii	0,147	3,35	0,169	3,54
25	Vysokomolekularnye soedinenija (ser. A)	0,422	23,44	0,364	8,86
26	Vysokomolekularnye soedinenija (ser. B)	0,392	21,78	0,384	9,35
27	Genetika	0,398	6,96	0,395	4,94
28	Geomagnetizm i aerohimiâ	0,232	5,21	0,274	7,74
29	Geotektonika	0,198	4,45	0,311	8,79
30	Geohimiâ	0,308	6,92	0,272	7,68
31	Defektoskopiâ	0,009	0,52	0,016	0,90

$$I_g = \frac{R}{S},$$

ahol R – az elmúlt két évben megjelent közleményekre való hivatkozások száma,

S – az elmúlt két évben a folyóiratokban megjelent közlemények száma.

A szovjet folyóiratok I_p jegyzékét a JCR 1. szekciója, a JOURNALS IN ALPHABETICAL ORDER alapján állították össze, a tudományterületekkel való viszonyítás a JCR JOURNAL CATEGORY LISTING SCI alapján történt. A számításokat IBM PC/AT gépre kidolgozott KARAT/M adatbázis-kezelő rendszerrel végezték (ez a FoxBase analógiája).

Az 1. táblázat mutatja be az SCI adatbázisban lévő 140 szovjet tudományos folyóirat közül a legjobb 31, illetve a legrosszabb 20 I_p és K értékeit 1988-ra és 1989-re. A 2. táblázat – az előző táblázattal azonos módon – az 1989. évre számított K csökkenő értékei szerint tartalmazza a folyóiratokat.

2. táblázat

A szovjet tudományos folyóiratok fontossági mutatói az 1988. és 1989. évi adatok alapján (részlet)

Sorszám	Cím	K (%)
1	Prilozenie k žurn. eksperim. i teor. fiziki	64,65
2	Žurnal naučnoj i prikladnoj fotografii	54,36
3	Žurnal eksperimental'n. i teoretič. fiziki	42,50
4	Kristallografia	26,71
5	Kvantovaa elektronika	25,55
6	Optika i spektroszkopija	25,13
7	Uspehi fiziceskih nauk	24,23
8	Aderna fizika	23,96
9	Uspehi matematičeskikh nauk	23,77
10	Teploenergetika	23,66
11	Uspehi himii	20,19
12	Fizika metallov i metallovedenie	19,04
13	Bioorganičeskaja himia	18,26
14	Elektrohimia	17,66
15	Fizika nizkih temperatur	17,54
16	Akustičeskij žurnal	17,24
17	Funkcional'nyj analiz i ego primenenie	16,94
18	Himia geterocikličeskikh soedinenij	16,79
19	Izvestia SO AN SSSR (ser. Matematičeskaja)	16,49
20	Differencirovannye uravnenia	15,53

A táblázatokból látható, hogy a folyóiratok jelentős részénél (több mint 100) a K értéke elég alacsony, $K < 100\%$. A legmagasabb K értéket a kísérleti és

elméleti fizikai folyóirat melléklete (*Prilozenie k žurnalu eksperimental'noj i teoreticeskoj fiziki*) és maga a folyóirat (*Žurnal eksperimental'noj i teoreticeskoj fiziki*) éri el. A harmadik helyet a tudományos és alkalmazott fényképezéssel foglalkozó folyóirat (*Žurnal naučnoj i prikladnoj fotografii*) foglalja el, amelynek ez az érték több éve magas. Mindössze 11 szovjet folyóirat esetén $K > 20\%$. Ez a folyóiratok alacsony hatásfokáról tanúskodik, bár meg kell említeni a mutató értékét objektíven csökkentő nyelvi problémákat. Ennek ellentmond az, hogy sok szovjet folyóirat angolul is megjelenik, és a nevesebb tudósok cikkei a nemzetközi kiadványok angolul közlik. Azt a következtetést mindenképpen le kell vonni, hogy bizonyos folyóiratokat angolul kell kiadni, vagy legalább kibővített angol nyelvű referátummal.

A szerzők véleménye szerint az I_p és a K mutatók hasznosak lehetnek a szerkesztőségek számára a közlemények tartalmi elemzésekor, ugyanakkor csak ezek alapján nem lehet értékelni a szovjet tudomány színvonalát.

/MARŠAKOVA, I. V. – BARANOVA, S. N.: Issledovanie sovetskich naučnyh žurnalov po materialam bazy dannyh Journal Citation Index. = Naučno-tehničeskaja informacija, Ser. 1. 1991. 6. sz. p. 27–32./

(V. P. É.)

Lengyelország

A szabad információpiac kezdetei Lengyelországban

"A lengyel könyvtári és információs szakirodalomban és a legkülönbözőbb konferenciákon több évtizeden át terjedt az a mítosz, hogy a társadalom, különösen annak olyan területei, mint amilyen az oktatás, a tudomány, a technika és a gazdaság, nem lehetnek meg információ nélkül. Természetesen véltetett, hogy – akárcsak a piacgazdaságokban – a tudományos-műszaki információ Lengyelországban is a jólét kulcsa. Azt a kérdést – persze – mindenki kikerülte, hogy a reális szocializmus társadalmi-gazdasági rendszere, ha egyáltalán az, milyen mértékig információigényes" – indítja a cikk szerzője gondolatmenetét.

A valóság az, hogy a posztisztálinista rend információigényei szükségképpen voltak minimálisak. "Ennek fő oka és sarokköve az volt, hogy a tudományos-műszaki információk a politikai-ideológiai kontextuson kívül léteztek, aminek következtében – azzal párhuzamosan, hogy a saját társadalmával szemben is totálisan zárt volt ez a rendszer – számtalan akadály lépett fel az információk orszá-

gon belüli és nemzetközi áramlásában. A társadalom előtt – a szerződéskötésektől kezdve egészen a lakosság egészségi állapotáig, az ökológiáig és az írók alkotómunkájáig – szinte mindent eltitkoltak. Az, hogy a tudományos-műszaki információk iránti szükséglet az élet minden területén alacsony volt, hasznosításuk pedig még ennél is alacsonyabb, a kommunista ideológiára és gazdasági doktrínára, a termelési preferenciákra, a központosított termelésre és irányításra vezethető vissza, mely utóbbi nemcsak a termelésben és a szolgáltatásokban érvényesült, hanem az oktatásban, a tudományban, a kultúrában, az egészségügyben, a sportban és a rekreációban is." Egyszerűen szólva: az információhasználatra sehol senkinek nem volt meg a motiváltsága.

Ebből a "gödörből" – ne higgye senki – nem könnyű kimászni, és ha sikerül is, időbe kerül. Főként az alábbiak miatt:

► a gazdasági változások meggyorsításához olyan szakemberek kiképzésére van szükség, amilyenek nincsenek; előteremtésük nem megy máról holnapra;